

NYELVÉSZETI TANULMÁNYOK

A SZEGEDI M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM

MAGYAR ÉS FINNUGOR NYELVÉSZETI INTÉZETÉBŐL

SZERKESZTI: **HORGER ANTAL** és **MÉSZÖLY GEDEON**

X.

Abafája és vidékének nyelvjárása.

ÍRTA:

INCZEFI GÉZA

BUDAPEST, 1938.

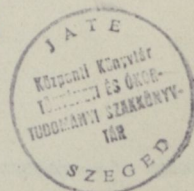
SZTE Egyetemi Könyvtár

J910013334

A szegedi m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem
Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Karához
benyújtott doktori értekezés.

Bíráló: *Dr. Horger Antal* egyet. ny. r. tanár.
Társbíráló: *Dr. Mészöly Gedeon* egyet. ny. r. tanár.

B 12885

Abafája község Marostorda megyének északnyugati felében fekszik, Szászrégentől 4 km-re délnyugatra, a Marosnak egyik ága mellett. Szájhagyomány és a ref. egyház jegyzőkönyve szerint a község eredeti helye az u. n. „Beng” határrész déli nyúlványánál volt, de a törökökkel való háborúk alatt a törökök elpusztították s azután a mostani helyén építették fel újra.

Lakosai régen csak magyarok voltak és pedig a három birtokos-mágnás család jobbágysai, u. m. a Gyulai, Bornemisza és Huszár családé. A ma ott élő oláhok e három mágnás család udvari cselédségeként kerülhettek ide s részint adományozás folytán a földbirtokosoktól kaptak földbirtokot, részint pedig az 1848-as törvényekkel a jobbágyság alul felszabadulva.

A lakosságnak mai nemzetiségek szerinti megoszlásáról nehezen szerezhethünk pontos adatokat, mert az 1927. évi oláh népszámlálási adatok teljesen megbízhatatlanok, vagyis nem hitelességre törekednek, hanem az oláh nemzetiségűek magas számarányát igyekeznek vele kimutatni. Ezért figyelembe kell vennünk a két legutóbbi magyar népszámlálás adatait is és ezeknek az oláh adatokkal való összevetéséből következtethetünk a lakosság igazi nemzetiségi számarányára. Az 1900-ik évi magyar népszámlálás szerint a falu lakossága 1.181 lélek. Ebből 653 magyar, 464 oláh, 10 német, 54 egyéb. Az 1910-ik évi magyar népszámlálás adatainak tanúsága szerint a falu lakóinak száma 1.233. Ebből 852 magyar, oláh 366, német 4, egyéb 12. Az 1927-ik évi oláh népszámlálás szerint pedig az összes lakosság száma 1.426. Ebből 624 lelket könyveltek el magyarnak, vagyis eszerint 29-cel kevesebb magyar van, mint az 1900-ik évi népszámláláskor és 233-mal kevesebb, mint az 1910-iki népszámlálás alkalmával. Ezzel szemben az oláhok száma 1910—1927-ig majd kétszerezése „emelkedett” és így 620 lelket tüntet fel az 1910-ik évi 366 lélekkel szemben. A magyar lakosság túlsúlya azonban e kimutatás ellenére is, már első megfigyeléskor szembetűnő és e falu

valamint e vidék magyar jellegét a hivatalos népszámlálási adatok sem változtathatják meg.

A lakosság főleg mint mezőgazdasági cselédség vagy saját törpebirtokának művelésével keresi kenyerét. Ezenkívül sokan járnak be főleg a lányok közül, a közeli Szászrégen városba „szógalni”, a legények pedig néha a fűrésztelepeken dolgoznak mint gyári munkások.

E falu valamint vidékének nyj.-a a királyhágóntúli nyjt.-hez tartozik, melynek sajátosságait megtaláljuk e falu nyj.-ában is. E nyj. legszembetűnőbb sajátossága, mely akusztikai jellegét is adja, a királyhágóntúli nyj.-okra jellemző nyiltabbá válások ($o = a$, $ö = \alpha$ és az akusztikailag kevésbbé szembetűnő $\ddot{e} = e$ változás), melyek első hallásra is feltűnnek. Minthogy ez a falu a kht.-i nyjt.-nek délkeleti szélén fekszik, érthető, hogy a közeli székely nyj.-i sajátosságok e területre is áterjednek. Ezek délkeletre egyre gyakoribbak lesznek és e falutól k. b. 15 km-re már a székely nyj.-i sajátosságok uralkodnak.

Ezenkívül az oláh nyelv hatása is észlelhető, mint minden vegyeslakosságú erdélyi faluban. Ez a hatás főleg szavak és egyes mondattani sajátosságok átvételében nyilvánul. Hangtani hatás egyáltalán nem észlelhető (v. ö. az $o = a$ hangváltozás téves magyarázatát Kolumbán Samu Nyr. XXII., 405. és helyesen Horger: A magy. nyj. 158. §).

Az oláh jövevényszavak száma elég nagy e falu és vidék nyj.-ában. Ezeket hangalakjuk alapján könnyen két csoportba oszthatjuk átvételük ideje szerint. Hangalakjukból következtethünk ugyanis átvételük idejére.

Az első csoportba tartoznak azok, amelyek — megváltozott hangalakjukból ítélve — régebbi átvételek, tehát hosszabb együttélés alatt szivárogtak be a magyarok nyelvébe pl. *nyekezsál*, *nyám* stb. A második csoportba azokat sorolhatjuk, amelyek Erdélynek Romániához való csatolása után terjedtek el. Ezek részben az oláh hadseregben katonai szolgálatot teljesített magyar ifjúság útján kerültek e nyj.-ba. Az itt élő ifjúság ugyanis az oláh hadseregben teljesítvén szolgálatot, hamar elsajátítja főleg a katonai műnyelv szókincsét és mivel ezekkel a fogalmakkal is itt ismerkedik meg, így érthető az, hogy ezen jövevényszavak a katonaviseltek nyelvében gyökeret vernek. Ezenkívül az iskolák

kötelező oláh nyelvtanítása miatt is mind többen válnak két-nyelvűekké. De a most elsajátított oláh nyelv már nem nyj-i, legalább is nem az a nyelv, mely eddig hatott a magyarra, hanem a műveltebb oláh réteg szavaiból áll. (Az erdélyi műveltebb oláhok nyelvére pedig az ókirálysági nyelv hatott átalakítólag; pl. az oláh igeülő szócsonka eddig egész Erdély területén *ie* volt, de az ókirálysági nyelv hatására *dâ* lett; vagy pl. az *n* hangok palatalizációja elmarad, pl. *čine* = *čine*, *bine* = *bine* stb.) Ezen újabb jövevényszavak fogalmi köre is teljesen más mint az első csoporté, mert míg a régebbi átvételek a mindennapi élet (főleg juh- és állattenyésztés) fogalmaira vonatkoznak, addig az újabbak a hivatalos nyelv, a katonai nyelv szavaiból tevődnek össze.

Jellemző még e csoportra, hogy újabb átvételről lévén szó, a szavak hangalakja nagyon keveset változott, sőt még a magyar nyelv hangrendszeréből hiányzó, de az oláh nyelvben általános *ă* [e] hangot is használják néha ilyen szavak hangalakja folyamán pl. *pădurișă* [peđuriše] 'kis erdő', de gyakrabban helyettesítik *e*-vel pl. *szerecsia* 'nyomorúság'.

Az oláh nyelv *â* [i] hangja valószínűen képzésének magyar anyanyelvű részére való nehézsége miatt sohasem jön át a jövevényszavakkal, hanem annak elülső párjával helyettesítődik és így mindig *i* hangot találunk helyette, mely azonban az azonoszótagú *l*, *r*, *i* előtt *e* vidék magyar nyelvében megnyúlt. Így pl. *kîrpál* 'felületes munkálkodást végez', *brînza* 'túró', *șîrba* 'nemzeti tánc', *Tîrnován* (= *Tîrnovean* szn.) stb.

I. HANGTAN.

A) MAGÁNHAGZÓK.

1. NYILTABBÁ VÁLÁS.

a) $o > a$.

E falu nyj.-ában, mint a királyhágóntúli nyj.-okban általában, legelterjedtebb hangváltozás az $o > a$ nyiltabbá válás. Ezt a hangváltozást először Kolumbán Samu magyarázta (Nyr. XXII, 405.) és az oláh nyelv hatásának tulajdonította e jelenséget. Kétségét fejezi ki e fölött Horger Antal (Nyr. XXXII, 561. és A magy. nyelvj. 158. §). Ő ezt a hangváltozást előrehatáson hasonulás eredményének tartja, mely először csak hangsúlytalan szótagban a után indult meg *gyalag* és *malam*-féle esetekben és később ezeknek hatására analógiásan más esetekben is pl. *futak*. A nagy elterjedtség folytán természetesen ennek asszimilációs volta elhomályosult.

Az $o > a$ hangváltozást mutató példáim is ezt igazolják. Amelyekben ugyanis valamely szótagban a hang fordul elő, ott a kiejtés nem ingadozó, hanem mindig bekövetkezik az $o > a$ hangváltozás pl. *alaj* és nem *olaj*. Így: *azamba*, *bajas*, *barana*, *csada*, *garamba*, *Kazma* (név), *tartazni* stb. De már abban az esetben, ha a szóban nincsen a hang, néha ingadozó a kiejtés e vidéken és egyes esetekben pl. *szuszog*-ot, más esetekben ellenben *szuszag*-ot hallunk. Ez utóbbi *szuszag* alak $o > a$ változását előidézhetheti a gyakran használt továbbképzett alak a hangja is ezen esetekben pl. *szuszagtam*, *szuszagás*. Így a következő esetekben is: *bârzasan*, *baritattam*, *bârsasan* 'borsosan', *balargamba*, *bajtarján*, *bajasan*, *bacskârba*, *kârtyagtam* stb. A *futak* alak a -ja is ilyen eredetűnek vehető.

Ha egy szónak megnevező alakjában a hang nincs, akkor nem is találtam $o > a$ hangváltozást, míg ha ugyanazon szónak

ragos vagy továbbképzett alakjához *a* hangot tartalmazó rag vagy képző járul, akkor már *a*-s változatú az alak pl. *bokór* de *ba-karba*, *pór* de *parba*, *rossz* de *rasszaság*, *csobog* de *csabagás*, *dob* de *dabál*, *ott* de *attan*, *kocsi* de *kacsival*.

Analógiásan leginkább a ragokba és képzőkbe lépett be először az *o* > *a* hangváltozás, hiszen ezek gyakrabban voltak asszimilációs hatásoknak kitéve, mert olyan szóhoz is járultak, ahol a meglevő *a* hang asszimiláló hatása a képzőnek vagy ragnak *o* hangjára szabályszerűen bekövetkezhett pl. asztal-haz, harag-as, hónap-as.

Az ilyen megváltoztatott alakú ragnak azután szintén asszimiláló hatása volt az olyan szavak *o* hangjára, amelyekhez járultak. Pl. *kosz* de *kaszas*, *lom* de *lamas*, *okos* : *akasak*, *gór-don* : *gárdanas*, *kocsi* : *kacsisak* stb.

Elég gyakori az az eset is, midőn az *a* hang asszimiláló hatása, ha a szóban két vagy több *o* hang is volt, nem terjedt ki mindegyikre, hanem az *a* hangtól távolabb levő *o* hang megőrizte régi alakját pl. *borangat*, *porandas*, *gondája*, *megszoritatta*, *mosagatta*, *ostaba* stb.

Néha hosszú *â* hangot találunk korábbi, nyj.-i *ó* (= *o*) hang helyett, azonban ezekben az esetekben nem a hosszú *ó* vált nyíltabbá, hanem szintén csak a rövid *o*, amely azután e nyj.-ban megnyúlt. Így pl. *kârpa* (= *karpa* < *korpa*), *târma*, *mârzsa* stb. A (*hajakázni* 'hajókázni' esetében pedig éppen fordítva megrövidült). Ezzel szemben mindig *ó* hangot találunk, ha nem korábbi rövid *o* nyúlásából keletkezett, hanem eredeti hosszú hang vagy az *o* > *a* hangváltozás kezdete előtt nyúlt meg, pl. *Rózi*, *meghót*, *vót*, *kócs* stb. Tehát a hosszú *ó* e vidéken nem vált nyíltabbá.

Egy- és kétszótagú szavak *o*-ja helyébe *a* lép, ha a mondatban a közvetlen előtte levő szónak *a* hangja van pl. *rossz*, de ilyen mondatban: *nagyan rassz féle emberek* s ugyanígy a *csak mast vót, mint a mái nap lett vóna, dúrva ajan mint a pakróc* stb.

Ugyanígy *a* hang lép a korábbi *o* helyébe olyan esetekben is, amikor ez a mai kny.-ben már egy fokkal zártabb lett pl. *jaha*, *hermanika*. Vagy a régi *o* helyébe lépett *a* pl. *marakvas*, *fazakas* eseteiben.

b) $\ddot{o}$ ($\ddot{o}$) $\rightarrow$ æ (æ) $\sim$ e .

Hasonlóan asszimiláció okozhatta e nyelvjárásban e nyíltabbá válást. Az $\ddot{o}$ ($\ddot{o}$) hangnak két nyíltabb alakja van e nyj.-ban: æ (æ) és e . Keletkezésük következésképpen mehetett végbe: Míddön a zárt $\ddot{e}$ hangnak a labialis ($\ddot{o}$, $\ddot{u}$) hangokhoz való illeszkedése megkezdődött, akkor az $\ddot{e}$ hangból a feltételek megléte mellett $\ddot{o}$ hang lett. Ugyanekkor azonban e nyj.-ban az $\ddot{e}$ hang nyíltabb e -vé vált (e hangváltozás régiségét bizonyítja a királyhágón-túli nyj.-okban való elterjedtsége), mely már nem vett részt a labiális illeszkedésben. Ez az e hang néha meg is van (pl. *tömlec, tűzhez, püspek, köszenem*) máskor meg szóbelseji labiális $\ddot{o}$ hatására szintén labiális æ lett (v. ö. pl. *összæ, östæ, öræg, növöltæd, kössæ, bövæn* stb.)

E hangnak másik fejlődésmenete ez lehet: az $\ddot{e}$ hang, mint már említettem, labiális illeszkedés következtében $\ddot{o}$ -vé lett. Ez az $\ddot{o}$ hang pedig e nyj.-ban nyíltabbá vált és megteremtődött egy új hang, az æ (l. Horger: A magy nyelvj. 156. §). Ezt a hangot találjuk e példákban: *kærtævæ, kæsség, kézen-kæzæn, szemöldækfæ, gædær* stb.

b) $\ddot{e} \rightarrow e$

E vidék nyj.-ára jellemző nyíltabbá válásnak harmadik esete az $\ddot{e} \rightarrow e$ változás. Az $\ddot{e}$ hang teljesen ismeretlen e falu nyj.-ában és e vidéken is csak ott használatos, ahol a közeli székelly nyj.-ok hatása érezhető, amelyekben tudvalevőleg megvan az $\ddot{e}$ hang. Tehát nyílt e van kny.-i $\ddot{e}$ helyett és pedig első szótagban is e példákban: *enni, venni, szem, menyek, embær, ezær, jeles, kenyær, csepeg* stb.

Ugyanígy nyílt e van olyan esetekben is, amikor a korábbi $\ddot{e}$ helyébe a kny.-ben ma már $\ddot{o}$ lépett. Pl. *csebær, veress, fe-redni, sepær* stb.

2. ZÁRTABBÁ VÁLÁS.

a) $\acute{e} \rightarrow (\acute{i} \rightarrow i)$

E falu nyelvében ez a hangváltozás nincs annyira elterjedve, mint más közeli falukban. Csak néhány ilyen alakkal találkozunk,

amelyek az *i*-zésnek keleti nyúlványai (v. ö. i. m. 121. §). Néhány más közeli faluban sokkal több *i*-ző alakot találtam, így Sárpatakon, Gernyszege, Péterlakán, Járán. Érdekes megemlíteni, hogy itt azokat, akik e falukból vándoroltak be, az *i*-ző alakok gyakori használata miatt gúnyolni szokták. Bár mindig megtudakoltam, hogy valaki e faluban született-e vagy sem, és ha legalább 20–30 éve nem lakik a faluban, nem jegyeztem fel nyelvéből *i*-ző alakokat, mégis számos alakot találtam elterjedve.

Ezeket megvizsgálva azt látjuk, hogy egyrészükből hosszú *i* hang van, másrészükből azonban már további fejlődésen ment át, vagyis megrövidült azóta.

é > *i*. Általánosan elterjedve találtam a következő alakokat: *csiphadaró*, *cserin*, *csipel*, *dicsírni*, *elkisirni*, *egisz*, *filős*, *fehírnip*, *fehírtt*, *hírnjó*, *ír*, *igír*, *kömímmag*, *Bölkiny*, *kenyírír* (~ *kinyér*), *legíny*, *nizni*, *vígem van*.

é (> *i*) > *i*. Megrövidült a hosszú *i* a következő alakokban: *Istenítilet*, *elkisirni*, *egynyihán*, az *enyimek*, 'fiaim' *girinc*, *igíz*, *liánka*, *kinyér* (~ *kenyírír*), *kilis*, *mihibe*, *nyihán*, *nehissig*, *zsimbes* stb. Ugyanígy a 3. személyű birtokos személyrag alakja, mint jóformán az egész nyt.-en, mindig *i*. Pl. *eszibe*, *elejibe*, *éllire*, *egyvégtibe*, *fejinek*, *gyermekit*, *leptibe* 'lépésben' *nevibe*, *pénziér*, *végire*, *vendéglőjit* stb.

Egyes esetekben a korábbi rövid *é* helyett is *i* hangot találunk (máskor meg mindig nyílt *e* lépett helyébe). Pl. *csics*, *ippeg*, *rijá* 'reá', *vider* stb.

Ezzel szemben egyes alakokon megőrződött a régi *é* hang. Pl. *még*, *mindég*, és 'is', *szén*, *szémméz*, *égen* 'igen' stb. (v. ö. i. m. 120. §).

b) A zártabbá válásnak másik esete az *o*, *ö* és *ó*, *ő* hangoknak zártabbá válása *u*, *ü* és *ú*, *ű*-vé.

o, *ö* > *u*, *ü*. A kny.-i rövid *o*, *ö* hangok helyett gyakran egy fokkal zártabb *u*, *ü* hangot találunk, melyek általánosan elterjedt alakok a környező faluk nyj.-ában is. Ilyenek: *akárhuvá*, *bucsi* 'boci', *bugyburukól*, *csudálkazak*, *hivutt*, *hunnét*, *ivutt*, *muha*, *mustaha*, *nyugudni*, *másuvá*, *mucsak*, *suhuvá*, *suhunn*, *dühüdik*, *füveny*, *gyümöszöl*, *kürülmény*, *küszürü*, *sütét*.

ó, ő > ú, ű. Az idetartozó példák részint a diphtongusból fejlődött hosszú ó, ő zártabbá válása, részint korábbi rövid o, ö-ből a hangsúly, vagy az azonszótagú *l, r, i* nyújtó hatása (i. m. 102. §) által keletkeztek. Pl. *bű, csűrülő, csűzni, csű, dűlni, húnnyam* 'hónom', *húl, jűni, kűmives, ű. űtet* (~ *ütet*), *kűdus*.

ó, ő (> ú, ű) > u, ü. Az előbb említett ó, ő hangok zártabbá válása (ú, ű) után azt látjuk, hogy ez a hosszú ú, ű hang néha megrövidült és helyette olykor rövid u, ü-t találunk. Ilyen pl. *egyidűtájban, fűru, helű, jűttünk, jűvek, szűrűszila, űtet* (~ *ütet*), *porciju, utulsu*.

E zártabbá válással szemben találunk néhány olyan alakot is, amelyek eredeti ő hangjukat megőrizték. Pl. *szőcs, tő*.

3. LABIALIZÁCIÓ.

A székely nyj.-okban gyakori *i* > ü labializációs jelensége (i. m. 166. §) e vidék nyj.-ába is áttért és korábbi labiális *i* (i) hang helyett gyakran ű (ü) hangot találunk.

i > ű. Pl. *csűrke, kűjebb, műk* (~ *műk*).

i > ü. Pl. *fülemüle, fűtyeg, künn, kűsasszan, lűdérc, mü, műk* (~ *műk*), *nagyűdő*, 'vihar', *rűdeg, szűvelni* 'szeretni', *tűk* 'ti', *tepsű, üsmer, kűvűl, fűsű*, (v. ö. i. m. 125. §) (= R. *fiső*).

Egyes esetekben az *i* hang nem labializálódott, hanem megőrizte eredeti alakját. Így pl. *sítét, innep, mihűj* stb. (v. ö. i. m. 167. §).

4. KIESÉS.

Valamely szó hangsorából gyakran kiesik a mgh. valamennyi magyar nyj.-ban (i. m. 87. §) gyors vagy indulatos beszédben, ha két teljes nyomatékú mgh. kerül egymás mellé és a hiátus elkerülésének ez a módja érvényesül. Így kiesett a mgh. pl. *mér* 'miért'; más esetben hiátustöltő fejlődött és gyors ejtés következtében mégis kiesett a mgh. pl. *hűába*. Mgh. kiesését látjuk még: *tészla, friskó* eseteiben. Azonkívül, ha összetételnél mgh. van az érintkezési ponton, akkor az egyik kiesik pl. *acide, gazdasszan, mastahapja, lősztató* 'lőusztató'.

5. HASONULÁS ÉS ELHASONULÁS.

a) HASONULÁS.

Ennek a falunak a nyj.-ában és a környező falukében is érdekes mgh.-illeszkedési viszonyokat találunk, amelyek erős illeszkedési készségre vallanak. Horger szerint (Nyr. XXXII., 561., 562., 566. és MNyj. 189. §) nem lehetetlen, hogy „az alsó és középső nyelvállás szerint való mgh.-illeszkedésnek a nyomai mutatkoznak.” Ezt látjuk e falu nyj.-ában is, ahol megelőző *ö*, *ő* után köznyelvi nyílt *e* helyén egy fokkal zártabb (*ē >) *ö* (~*æ*) hangot találunk. Ezen *ö* hang helyébe azonban legalább is e vidék nyj.-ában, majdnem mindig nyíltabb *æ* lépett, amit a többi *æ* hang analógiás hatása is elősegíthetett. Ilyen példák: *bōtælaes* 'böjtös', *ellōktæ*, *fōrævalókendō*. *összæ*, *jōttæ*k 'jöttek', *kōnnyæbb*, *kōssæ*, *kōbælaembæ*, *ōræzni* stb.

Végül a legérdekesebb illeszkedési jelenség e falu és vidékének nyj.-ában az az eset, amidőn az *o* annak ellenére sem válik nyíltabbá, hogy a szóban *a* hang van, hanem a kny.-i *a* is a hangsúlyos *ó* asszimiláló hatására *o*-vá zárul. Így találtam a következő példákön: *poronyó* 'pórhanyó', *topló*, *ódolos*, *rókonca*, *szotyór*, *hoztok*, *megsokolta*, (v. ö. i. m. 188. §). Ez utóbbi példánál az indukáló *o* hang nem hangsúlyos ugyan és mégsem a szóvégi *a* érvényesíti asszimiláló hatását (amit a sok eset is elősegítene). Ezt úgy magyarázhatjuk, hogy az *a* és *o* hang közötti két msh. ezt megakadályozza. Ez a nehézség pedig nincsen meg a második és a harmadik szótag msh.-i között.

Valószínűen szintén mgh.-hasonulás eredményének kell a *csicsinkázni* alakot is tekintenünk.

Hogy ez az erős asszimiláló adottság még most is hat, azt bizonyítják olyan szavak, amelyek újabb eredetűek pl. *cigaretta*, *deneturált szesz*.

b) ELHASONULÁS.

Az elhasonulásnak e vidék nyj.-ában két fajtáját találjuk, amelyek a királyhágóntúli nyjt.-nek különböző részein észlelhetők (v. ö. i. m. 199—204. §) és különböző mértékben vannak elterjedve. Az első idetartozó változásnál az *á* utáni szótagban levő *a* hang helyébe *o* hang lép. Ez a jelenség e faluban és a környéken sokkal ritkább, mint a délnyugatra eső vidéken, Ma-

rosvásárhely környékén, ahol igen gyakran mondható. (Így pl. Csittszentiványon és környékén). Elterjedve találtam itt a következő alakokat: *lítom*, (*lábod* stb.), *lályon*, *magánokvaló*, *májos*, *házom*, (*házod* stb.), *szároz*, *járnok*, *várjon*, *várjonok*.

Az elhasonulásnak másik esete az, midőn az *á* előtti szótagban lévő *a* helyébe néha *o* lép. Ilyen példáim: *kópálni*, *hombár*, *horokái* és elvéte hallható: *vosárnap*. Egyes ilyen adatoknál nem találunk ugyan *á* hangot, de a továbbképzett alakban van pl: *rogya* (*rogyát*, *rogyának*), *lopta* (*loptát*), *magoss* (*magosság*). Ennél a jelenségnél szintén azt tapasztaltam, hogy délnyugat felé haladva gyakoribb lesz és Marosvásárhely környékén igen sok alakot figyeltem meg.

6. NYÚLÁS.

A *mg̃i*-k nyúlásának többféle fajtájával találkozunk e vidék nyj.-ában. Mint majdnem az egész nyt.-en, úgy itt is megnyúlt a rövid *mgh.* az utána következő ikerített *rr* megrövidülésével kapcsolatban (v. ö. i. m. 98. §). Ide vonatkozó példáim: *ára*, *árabb*, *êre*, *êröl*, *fáraszt*, *fóráz*, *fóradás*, *fórás*, *viradni*, *vârógép* stb.

Az azonszótagú *l*, *r*, *i* előtt szintén megnyúlt a rövid *mgh.* (v. ö. i. m. 102. §). Így hosszabb *a* ($\geq \hat{a}$), *e* ($\geq \hat{e}$) *ë* és *o* ($\geq \hat{o}$) hang van pl. egytagú szavakban: *fâl*, *bâl*, *hâl*, *mâr*, *bâj*, *vâi*. Ugyanígy többtagúakban is: *âlma*, *bârna*, *fâjta*, *kôlbász*, *szôlgabiró*, *êrdő*, *pêrsely*, *szêrdi*, *gyêrtya* ($\leftarrow$ *gyërtya*), *méjénk*, *téjéd*: *téjétek*.

A hangsúlynak többtagú szó *i*, *ü*, *u* hangjára való nyújtó hatása úgy látszik csak egyes alakokon érvényesült és talán a közeli székely nyj.-ok e jelenségének (v. ö. i. m. 104. §) áttérjedéseként lehet felfogni. Így hosszú *i*, *ü*, *u* hangot találtam e néhány alakon: *vidám*, *ügyvéd*, *búza*, *csúnya*, *tűkőr*.

Megnyúlt ezenkívül az egytagú szavak rövid *mgh.*-ja. Így megnyúlt a rövid *e*, amely *ê* lett és helyébe a nyelvtörténet folyamán *é* lépett (i. m. 105. §). Így a *kél*, és, *vér* ($\sim$ *vêr*) eseteiben. Ugyanúgy megnyúlt az *á* hang is *á*-vá néhány alakban: *ád* (pl. *Há mit ád érte?*) *hág*y, *gáng* 'folyosó'.

Néhány többtagú szó hangsúlyos *á* hangja is megnyúlt. Pl. *kánális*, *kánári*.

Az azonszótagú *l* és *j*-vel kapcsolatos mgh. nyúlást lásd a mássalhangzók kieséséről szóló fejezetben.

E nyúlásokkal szemben megőrződött néha a rövid (*a* >) *a* hang egyes alakokon. Így pl. *barazda*, *dabalódn*i stb; ugyanígy az (*ē* >) *e* hang is rövid maradt néha, holott a köznyelvben megnyúlt. Így pl. *ehezik*, *ebreszt*, *tehen* stb.

7. RÖVIDÜLÉS.

Rövid *i* hangot találunk az *it* képző *i*-je helyett, de a mellette levő msh. megnyúlt pl. *szakitt*, *feszitt*, *tanitt*: *tanított*, *kerítés* stb.

Szintén megrövidült az *ő* és *ű* hang a rákövetkező ikerített *ll* előtt mint a székely nyjt.-en (i. m. 115. §), de csak ezekben a szavakban: *szöllő*, *tüllem*, *tülled*, *tülle*, *belöllem*, *felöllem*.

Más rövidülések: *he* (megszólító szócska pl. *mija he?*) 'hé', *sobafőtt*.

Ezzel szemben a nyirákseprű alak rövid *i* hangja megőrzött régiség e nyelvjárásban.

Az (*é* >) *i* > *i* és (*ó*, *ő* >) *ú*, *ű* rövidülésre vonatkozólag lásd a zártabbá válás c. fejezetet.

B) MÁSSALHANGZÓK.

1. KIESÉS.

A msh.-k kiesésének többféle csoportjával találkozunk e falu nyj.-ában.

1) Úgy látszik, hogy itt az azonszótagú *l* kiesésének és ezzel kapcsolatos mgh. nyúlásnak igen kezdetleges fokával találkozunk. Nagyszámú erre vonatkozó példáim azt igazolják ugyanis, hogy e vidék nyj.-ában csakis az olyan *l* esett ki, amely *állandóan* mgh. és foghang között volt (v. ö. i. m. 90. §).

Így kiesett tehát az *l* hang *t* előtt pl. *bót*, *hótkaras*, *hótak* (= *holtak*) 'halottak', *tótt*, *kütte*, *kiát*, *vát*, *váttuyuk*.

Ugyanígy kiesett az *l* a *d* hang előtt pl. *hódvilág*, *ód* (pl. *ódd meg a láncat*).

Kiesik továbbá az *l* hang cs előtt pl. *bőcső*, *bőcselkedni*, *sümöcs* 'szemölcs', *kócs*.

Kiesik az *l* hang *n* előtt pl. *hónap* 'morgen', *mána* : *mánászni*.

Ezzel szemben sohasem esik ki az *l* hang, ha csak alkalmilag járul hozzá foghang.

Így megtaláljuk mindig az *l* hangot, ha *t* hangú rag járul hozzá pl. *szólt*, (de mindig *kiát*, *tőt*, *vát*) *szált*, *ült*, *ebédelt* stb.

Megmarad az *l* hang a *d* előtt pl. *vasald*, *gondóld*, *használd* stb.

Így más foghangok előtt is megmarad, ha csak alkalmilag mint ragok vagy képzők járulnak az *l*-végű szóhoz. Pl. *hâlsz*, *szólsz*, *vasâlsz*.

Végül találtam e falu és vidék nyj.-ában szórványosan néhány olyan példát, amelyekben foghang van ugyan az *l* hang után, de nem azonszótagú. Így *átajába*, *kúduş*, *kúdúj*, *kúdulaş*, *ódâl*, *vastagódâl*, *köttem* 'keltem'. Ezek azt mutatják, hogy az azonszótagú *l* kiesésének jelensége már valamivel tovább fejlődött ezen a vidéken a kezdőfoknál.

Összes példáim egybehangzó volta mellett feltűnő, hogy még a *szóga*, *szógálló* esetében is kiesett az *l* hang, holott itt inkább következik utána és nem azonszótagú.

A szóvégi *l* hang nem esik ki sohasem e nyj.-ban pl. *eszêl*, *iszól*, *nêzêl*, *súról* stb.

2. Az előbbi csoportnál azt láttuk, hogy a msh. kiesésével kapcsolatosan a mgh. megnyúlik. Elég nagyszámú példánál azonban csak a msh. esik ki és a mgh. hossza változatlan marad. Így kiesik a *v* hang pl. *béhija*, *hini*, *huá*, *kőmiesek*, *miesnap*, *pitar*. Kiesik az *r* hang pl. *bá*, *babilevêl*, *bisalma*; a *d* hang pl. *feküve*, *húzmeg*, *nézmeg* stb; a *t* hang pl. *há*, *tesvér*; a *h* hang pl. *húşagyókedd*, *hászija*, *kőöz*; az *sz* hang pl. *mereget* 'mereszteget', a *k* hang pl. *tæræbúza*; a *z* hang pl. *abiza*.

3. A msh. kiesésének más módja az, amikor msh.-torlódás miatt esik ki egyik msh. és pedig a kevésbbé hangzós (erre nézve v. ö. MNy. XXVIII, 140—145 l. és i. m. 214. §). Erre vonatkozó adataim pl. *aszmanğa*, *büzelmeg*, *dabmeg*, *férhez*, *furtanfúrt* (= száşş jöv. szó *furtândfúrt*) 'egyre, gyakran', *galamtajás*, *ijeşget*, *ne jár vele*, *kerbe*, *kereszneve*, *majmeghót*, *tesvér*.

4. Kiesett a *t* hang msh. után néhány gyakran használt szónál pl. *azêr*, *mer* (azêr *attam ada*, *mer elramlatt*), *mingyâr*, (min-

gyār at leszek), ezér (ezér jüttél?), ingyér (= ingyért) 'ingyen'.

5. Az esetek sokaságára való tekintettel külön is meg kell említenem a *j (i)* hangnak e nyj.-ban való gyakori kiesését, amellyel kapcsolatban vagy a msh. vagy a mgh. pótlólag megnyúlik. Ide vonatkozó példáim: *bébútt, gyút : gyútani : gyútó, gyúteni : gyűccsen, bőteles (~ bötœlœs), fúni : fúdagál, nyútani : nyútatta, nyútó, szígyártó, jüen le, marúl.*

Más nyj.-ban gyakori *br > rr, ls, lsz > ss, ssz* (v. ö. i. m. 225. §) pótolts kiesések közül csak az *lr > rr* változással találkozunk olykor-olykor, amit itt a székely nyj.-ok hatásának kell tulajdonítanunk. Ilyen példáim: *êrrak, fârra* (hánt bórsó), *bârra, kczârra* 'kazalra' stb. De már csak *târló, bârlang* stb.

Valamely szó hangsorából e nyj.-ban más msh.-k is estek ki a fejlődés folyamán, miközben a másik msh. ennek pótlására megnyúlt. Pl. *hallám, béllés (~ bérlés) hatta, ham:mas : hammát, ressett 'peshedt', salló, tennap. pallag* stb.

2. NYÚLÁS.

A kny.-i rövid msh.-k helyén gyakran hosszú msh.-t találunk:

a) Intervocalis helyzetben pl: *báttám, belölle, becsüllet, esső, ellemi, gutta, istálló, lábittó, Mátyás, mullatnak, nállad, nállunk, pappiras, rolla, szógálló, szollott, sirüllő, ujjabban, vcllu, vetüllő, zuzza.*

b) Hosszú az -it képző *t*-je, miközben az *i* megrövidül pl. *tanitt, hasitt, szakitt, takaritt, forditt, veszitt* stb.

Ugyanígy a továbbképzett alakokban is: *tanittó, feszittó, simittó, szakállszárittó* 'ház előtti pad'.

Ha azonban multidő ragja járul hozzá, akkor rövid marad pl. *tanitattam, hasitattam, szakitattál* stb.

c) Hosszú az *s* melléknévképző pl. *veress, erőss, magoss, üress* stb.

Ha azonban az első szótag mgh.-ja hosszú és hangsúlyos, akkor rövid marad pl. *bűzes, hűves, szöres (~ szörœs)* stb.

d) A 3. személyű birtokos személyrag előtti msh. megnyúlik pl. *kakassa, órvossa, malacca, béresse* stb.

3. RÖVIDÜLÉS.

A hosszú msh. e nyelvjárás fejlődése folyamán néha megrövidül.

Különösen gyakori az ikerített *rr*-nek megrövidülése, mi-

közben az előtte levő mgh. megnyúlik. Pl. *ára, árabb, ére, éről, fóraszt, fórázik, fóradás, viradni* stb.

De megrövidül néha más msh. is. Pl. *ahaz, álamás, éjel, fúladni, fúladak, it 'itt', Jobágytelke* (helynév), *húl, jőjen* (~ *jű-jen*) *kêl* (pl. *el kêl, hagy lapjad*), óló 'kecskefia', *sziyas, szál, ülő* (kovácsszerszám).

4. HASONULÁS ÉS ELHASONULÁS.

A kny.-ben is meglevő msh.-hasonuláson kívül (pl. *berek de beregbe*) is van néhány ilyen hasonulást mutató alak. Pl. *lapta* 'labda', *hentereg* (~ *hempereg*) göröncs: göröncsös 'göröngyös', *csizma: csizmadia, cinterennyibe, szannyas, ténnap, csitarag 'csikorog', tróbál*.

Hasontalanulás van néha pl. *vadnak, hadnak 'hagynak': hadlak, bérlés* eseteiben.

5. PALATALIZÁCIÓ.

E vidék nyj.-ának leggyakoribb palatalizációs jelensége az, amikor az *n* palatalizálódik és helyébe *ny* lép, ha kötőhangzó vagy msh.-val kezdődő járulék következett az *n* után (i. m. 255. §). Szóvégén levő *n* természetesen nem változott meg és így e szavak családjában *n* ~ *ny* váltakozás támadt. Ilyen példáim: *bársan: bársanyas, bárán: bárányak* (de *báramfelhő*), *bizanszó: bizantalan: bizanyas, asszan: asszanyak, arangyűrű: (már *aran nem mutatható ki e nyj.-ban magára) aranyak, húnd bé: húnym, szúran: szúrant: szúranys, savankás: savanyó, saván: saványak, sárkán: sárkányak, legén: legények de legénnek, léján (~ lián): léjányak, kémén: kémények, kátrán: kátrányas, hántam, gyékén, csihán (~ csihány), cigánkadik: cigányak, edén: edények* stb.

Mivel igen gyakori volt az az eset, hogy a régi *n* hangú tőhöz mgh.-s ragok járultak, ezért érthető az, hogy néha már *ny* végű ragozatlan alakokat is találunk, amelyek analógiás elvonás útján keletkeztek és sokszor váltakoznak a régebbi *n*-nel. Pl. *asszan ~ asszany, legén ~ legény, csihán ~ csihány*, de igen sok esetben megmaradt az eredeti *n*-re végződő megnevező alak is (i. m. 256. §) Pl. *szúran(t), saván, sárkán* stb.

Ugyanígy palatalizálódott a mgh. előtt álló *n* is néha *ny*-nyé. Pl. *disznyó, menyen 'megy', keszkenyő, tekenyő, ozsonnya*.

Néha palatalizálódik az *l* és helyébe *j* [i] lép. Pl. *pujszka* (~ *pulicka*), *kajiba, pájinka, szájka*.

Más palatalizálódási példáim: *bestyia, ajanyak, ártány, arasz-lán* (palatalizált *l-ell*), *cseresnye, flasterez, kestyü, nyöstény* ($\sim$ *nyöstén*), *repcsenyszalma, tarisnya, térgyem*.

6. FEJLŐDÉS.

A kny.-i alakoktól eltérően msh. fejlődik néha e vidék nyj.-ának egyes szavain.

Ez a msh. néha az utána következővel új hangot (affrikátát) alkot (v. ö. Horger: *Mi az affrikáta* MNy. 1935. szept. okt.).

Így fejlődött *t* hang sz előtt és *c* affrikátává egyesül pl. *carka, decka, kapac, hórpac* stb.

Egyes esetekben *d* fejlődik *z* előtt és *ddz* hangot képez pl. *jeddző, hengeröddzik, leveddzik, maladdzik, meghibáddzik, rejtöddzik, szeszpelöddzik* stb.

Egyes esetekben pedig valamely inetimológikus msh. fejlődik a szó hangsorában és meghosszabbítja a szó hangalakját. Így pl. *csitkó, hárint, hárintatta, terenget*.

7. ZÖNGÉSÜLÉS ÉS ZÖNGÉTLENÜLÉS.

Mindkét jelenség igen ritka és csak elvétve akadunk valamely zöngétlen hang helyett zöngésre. Így zöngés *g* hang van zöngétlen *k* helyett a következő esetekben: *bicigli, bikacsög, reg-ruta, slafrag*.

Zöngétlen hang van a kny.-i zöngés helyett a következő példákon: *hapsal* ($\sim$ *habzsal*), *kaluppolni, nyirákseprü, pugyláris*.

8. HANGCSERE.

Néhány példában a kny.-i *j, ny, ty* hangok helyébe *gy* hang lép a következő esetekben: *gyavul* 'gyógyul', *gagya, tángyér: tángyéralma, tángyérkarika* 'tengely végén levő széles karika'.

A *vaj* (pl. *láltál vaj egyet?*) esetében pedig fordítva a *gy* helyébe lépett *j* hang.

II. ALAKTAN.

1. A SZÓTÓ VÁLTOZÁSAI.

a) NÉVSZÓTÖVEK.

E vidék nyj.-ában néhány szótó megőrizte régi zárt kötőhangzóját pl. *tollu*, *dühüs*, *hetüs*, *napus*, *hónapus terü*: *terüt*.

Számos névszónak a kny.-itől eltérő ragozott alakja van, mely a megnevező alakból kiinduló újraképzés folytán keletkezett. Ennek következtében a névszónak igen tetemes részében megszűnt a minőségi váltakozás a megnevező és a ragozott alakok között (pl. *ajtó*: *ajtaja*). Ide vonatkozó példáim: *apró*: *aprója* (Pl. *Szedd æsszæ az apróját is*), *daru*: *dárut* s ugyanígy: *disznóimat*, *erdője*, *erdői*, *esztendőig*, *falukat* (? v. ö. i. m. 231. §) *gyapjus*, *gyapjukat*, *hamut*, *szőlője*, *tollut*, *varjukat*.

Más esetben a mennyiségi váltakozás tűnt el a hosszabb hangú megnevező alak javára, azonban ez a kiegyenlítődes nem olyan gyakori, mint az északkeleti nyjt.-en (v. ö. i. m. 281. §). A következő alakokat találtam: *fűszfa*, *húsvét*, *húszan*, *rúdat*, *tyúkakat*, *nyílat* és más ragozott összetételek.

Egyes esetekben pedig a fővábragozott alak kötőhangzója vagy más képző csatlakozása folytán hosszabb a névszó töve pl. *bütü* (l. 268. §), *órmó*, *sziju*, *fukari*, (= *fukar* × *zsugori* ~ *faszari*), *hazugó*, *pánkó*, *parázsa*, *zakata*, *órca*, *kærtævæ*.

Megmarad néha a szótó mgh.-ja olyan esetben, mikor az a kny.-ben hiányzik pl. *cibereleves* (*cibere*), *csutuka*, *cserefa*, *darabant*, *éféletájt*, *feredő*, *szegelet*, *szereda*, *tekenyő*.

b) IGETÖVEK.

A *hí*, *rí*, *szi*, *nyi* (: *nyivákol*) igéknél a székely és a csángó nyj.-ban meglevő (i. m. 283. §) tövégi mgh. csak a *hivu* alaknál van meg, de ez is váltakozik a *hí* alakkal. Itt tehát ezen igék tövei: *hivu* (~ *hi*), *szi*. De már a továbbképzett alakokban megőrződött ez a zártabb kötőhangzó (v. ö. 291. §) *szivutt*, *nyugutam*, *megnyuguthatál*, *ivutt*.

A *jön* ige jelenlegi alakja *jű*, (~ *jő*), az *eszik* ige múlt ideje *ett*. (Pl. *Étt egy darab kinyeret*).

Egyes igék tövéghangzójának vagy szótövi mgh.-jának meg-

léte miatt hosszabb az igető. Ilyenek pl. *aluszik, fekszik, birakazni*. Ugyanígy meg van a kötőhangzó a mult idő egyes 3. személyű igealakoknál pl. *megtévedett, haladatt, maradatt, megijedett, szaladt, szenvedett, lefeküdt* stb.

A *van* igének jelen idő egyes 3. személyű alakja *vágyan*.

2. NÉVSZÓKÉPZÉS.

Az (-ás), -és képzőnek a *kilis* esetében elhomályosult-is alakja van.

A régi -at, -et képzőt halljuk olykor. Pl. *nincsen láccattya a munkádnak; egy sütet kinyér*.

A melléknévképzésnél gyakori az -os, (~ as), -ös képző. Pl. *szopósbőrnyu, bajas* (pl. *Lajas, akinek az élete bajas*), *veszekedős, ijedős, félős* (~ ritkán *filős*) stb.

Használatos az *i* melléknévképző valamely testi vagy lelki tulajdonság megjelölésére. Pl. *kancsi, fukari, faszari, zsugori*.

A -né képzőnek eredeti jelentése is megmaradt és nemcsak 'Frau' jelentése van, hanem általában 'Weib, femina' (i. m. 325. §) pl. *oláné* (~ *aláné*) *cigánné, szászné, tanítóné* de *magyarné* sohasem fordul elő, hanem csak *magyarasszan*. Úgy tűnik fel, mintha ennek a -né képzőnek lekicsinyítő értéke volna.

Egyes szavakon -kó kicsinyítő képző van. Így: *házikó, ládikó, friskó, 'kabát', Anikó, szánkó, Máriskó*; -ó kicsinyítő van az *apó* szóban.

A melléknévek fokozása ugyanolyan, mint a kny.-ben is. Legfeljebb azt kell itt megemlítenünk, hogy szólásokban igen gyakran alkalmazzák a fokozott főnevet is valamely emberi tulajdonság kiemelésére. Pl. *cigányabb a cigánynál, hóhérbabb a hóhérből, kúdosabb a kúdosnál* stb.

3. HATÁROZÓRAGOK.

E nyj.-ban, valamint az egész magyar nyt.-en (v. ö. i. m. 327. §) a -ban, -ben és -ba, -be határozó ragok hangalakja egybeesik és mind a hol?, mind a hová? kérdésre -ba, -be (és mgh. illeszkedéssel *bé* alakja van. Pl. *a pajtába* 'im Stalle' és 'in den Stall', *a földbe* 'in der Erde' és 'in die Erde'.

A -ra, -re rag néhány szóban megmaradt a régi hosszú, de illeszkedő alakjában (v. ö. i. m. 333. §). Pl. ezekben a szavakban: *hónapra, egyhéré, másnapra*. Különben a köznyelvi -ra, -re ala-

kok vannak meg. Néha használatuk eltér a kny.-itől és nem hova? hanem hol? kérdésre felelnek. Pl. *Hól vótál? Vótam az erdőre hiripgambát szedni.* Néha az *-ért* rag szerepét tölti be. Pl. *Hazzál öt lére szivarat, Anikó!* Ilyen a használata mindig, ha pénzről van szó.

A *-hoz*, *-höz*, *-höz* ragnak *-haz*, *-hez* és néha, ha *ö* (*œ*) hang van előtte, akkor *-hœz* alakja is van. Pl. *asztalhaz*, *csipléshez*, *gædœrhœz* stb.

A *-szor*, *-szër*, *-ször* ragnak illeszkedés nélküli *-szer* alakja van csupán. Csak néha találkozunk *szœr* ($\sim$ *ször*) alakkal is, ha a szóban *ö* ($\sim$ *œ*) hang van. Így pl. *sokszer*, *háramszer*, *kéccer*, de néha *ötszœr*, *előbbszœr* 'először'.

A *-val*, *-vel* rag *l*-je nem esik ki sohasem és alakja a kny.-ivel megegyezik pl. *azzal*, ($\sim$ *avval*), *kapával*, *tetűvel* stb.

Az *-ig* rag eredetibb *-ég* alakjában van meg a *mindég* ($\sim$ *mindétig*) és még esetében (v. ö. i. m. 344. §)

A *-stul*, *-stül* ragnak *-stól*, *-stöl* eredetibb alakja van. Pl. *ruhástól*, *kertestől*, *fődestől*, *családastól* stb.

A lativusi *-á*, *-é* ragnak eredeti *é* alakja van meg egyes határozókban: *előbb*, *közél*, *hamarébb*, *árébb*, *érébb*.

Az *-n* rag megnyúlt és mindig *-nn* alakú pl. *asztalann*, *kemencénn*, *lődenn*, *fejinn* stb.

A *-nól*, *-nöl* és *t* helyhatározó ragok halmozásából még néhány alak használatos *-nót*, *-nöt* rag alakjában. Pl. *hazunnót*, *másunnót* ($\sim$ *máshunnót*), *egyebünnöt* stb.

A *-nitt*, *-nól*, *-ni* ragok közül csak a *-nól* rag van meg e vidék nyj.-ában és az is csak szórványosan pl. *othonnól*, *ithonnól*.

A *-ból*, *-böl* rag legtöbbször ebben a változatlan alakban fordul elő, de néha *-búl*, *-bül* is hallható elvétele. Így pl. *kertből*, *ládából*, *tarisnyából*, de néha *háborubúl*, *húsbúl*, *kútbúl* stb.

A *-tól*, *-töl* ragnál szintén ezt a jelenséget látjuk, vagyis legtöbbször változatlan *-tól*, *-töl* az alakja, itt-ott azonban *-túl*, *-tül* is hallható pl. *Anikótól*, *mészárszéktől*, *csendőtől*, *essőtől*, de néha: *kalibátúl*, *főgyütül* stb.

Hasonlóan a *-ról*, *-röl* ragnak is mindkét alakja hallható, vagyis a kny.-i hangalakú és a régebbi *-rúl*, *-rül* (v. ö. i. m. 329. §) alak is. Így pl. *fárúl*, *szöllőrül*, *hegyrül* és *ajtóról*, *mezőről*, *rét-ről* stb.

4. BIRTOKOS SZEMÉLYRAGOK.

A birtokos személyrag a többes 2. személyben nem *-tok*, *-tek*, *-tök* alakú, hanem csak két alakja van: *-tak*, *-tek*. Így pl. *asztalatak*, *házatak*, *fődetek*, *kemencétek*.

Az egyes 3. személy birtokos személyragja ugyanolyan mint a kny.-ben. Ha ez után akármilyen határozórag következik, akkor az *é* személyrag *i* alakú, mint a legtöbb m. nyj.-ban (v. ő. i. m. 360. §). Pl. *szemít*, *eszít* stb.

A birtokos személyrag a többes 3. személyében *-ak*, *-ek* és *-jak*, *-jak* pl. *annyak*, *asztalak*, *házak*, *kenyerek*, *kertyek*, *szerencséjek* stb.

5. NÉVMÁSOK.

a) SZEMÉLYNÉVMÁSOK.

Alakjuk a következő:

<i>én</i>	<i>mű</i> (~ <i>mük</i> ~ <i>münk</i>)
<i>te</i>	<i>tű</i> (~ <i>tük</i>)
<i>ő</i> (~ <i>ű</i>)	<i>ők</i> (<i>űk</i>)

Ragozásuk a következő:

<i>én</i>	<i>te</i>	<i>ő</i> (~ <i>ű</i>)
<i>nekem</i>	<i>neked</i>	<i>neki</i> (~ <i>neki'e</i>)
<i>ingemet</i>	<i>tégedet</i>	<i>ötet</i> (~ <i>ütet</i>)
<i>mű</i> (~ <i>münk</i>)	<i>tűk</i>	<i>ők</i> (~ <i>űk</i>)
<i>nekünk</i>	<i>nektek</i>	<i>nekijek</i>
<i>műnket</i>	<i>tűkteket</i>	<i>öket</i> (~ <i>ökæt</i>)

A többes 3. személyű névmás birtokos jelzőként is megtartja a többes *-k* ragját pl. *az ők főggyek*, *az ők emberek* stb.

b) BIRTOKOS NÉVMÁSOK.

Alakjuk a következő:

<i>enyém</i>	<i>méjénk</i>
<i>téjéd</i>	<i>téjétek</i>
<i>övé</i>	<i>övéké</i> (~ <i>övék</i> ~ <i>övék</i>)

c) KÉRDŐNÉVMÁSOK.

A köznyelvitől eltérően két más alakú kérdőnévmás van e vidék nyj.-ában. Az egyik összevonás útján keletkezett *micsa?* (= *micsoda?*) alakú. Pl. *Micsa balandakat beszélsz æsszæ-vissza?* A másik a *mis* 'mivel ellátott' névmás. Pl. *Mis ez a fazék?*

6. IGEKÉPZÉS.

E vidék nyelvjárásában gyakori a régi *it* képzőből való újabb *-int* alakú mozzanatos képző. Így pl. *csavarint*, *csiklint*, *pattint*, *békukkint*, *lekoppint*, *kanyarint*, *kőhint* stb.

Az *-it* képzőnek *-itt* alakja van, mint már említettem. Így pl. *rémitt*, *veszitt*, *taszitt* stb., de továbbképezve már *-it* az alakja pl. *rémítettem*, *veszítettem*, *taszítottam* stb.

A gyak. *-l* képző használatos néha egyes igealakokon (v. ö. i. m. 369. §). Így pl. *gagymatál* (:gagymata 'keverék') *nyiszitél*, *szipákál* stb.

Gyakori az *-ódzik* reflexiv ige-képző használata pl. *dörgölődzik*, (*Mér dörgölődzik hazzája* 'miért keresi a barátságát,') *csókolódzik*, *vakaródzik*, *hengerődzik* stb.

A gyakorító *-g* képzőt sűrűn halljuk pl.: *tekereg*, *lödörög*, *dübörög*. Továbbképezve is pl.: *dőlingél*, *állingál*, *mendegél*, *szálingál*.

A melléknévből való *-l* ige-képző megnyúlt és *-ll* alakja van. Így pl. *sokall*, *kevesell*, *drágáll* stb.

A székely nyj.-okban gyakori *-csol*, *-csél* *-csöl* képzőt (v. ö. i. m. 371. §) halljuk olykor *-csál*, *csél* alakban pl.: *dugucsál*, *szögdincsél*.

A szenvedő igealakok helyett, mint az Alföldön is (v. ö. i. m. 378. §) *-ódik*, *-odik* visszaható képzővel ellátott alakok is használatosak ugyan néha, pl. *felszántódik*, *kifizetődik*, *megverődik*, de gyakoribb helyette a *jön* (~*jű*~*jő*) igével összetett igealak használata pl. *ez a rész be jű vetve*, *e meg fel jű szántva* stb.

7. ALANYI ÉS TÁRGYI SZEMÉLYRAGOK.

Az ikes ige-k jelen idejű alakjaiból az *-m* ragot igen gyakran kiszorította az iktelen ige-khez járuló *-k* rag. A királyhágóntúli nyjt.-en főleg a ritkább használatú feltételes és felszólító alakokból szorította ki a *-k* rag az *-m*-et (i. m. 380. §), de e vidék nyj.-ában igen gyakran jegyeztem fel más alakokban is az *-m* rag helyett *-k* ragot. Így pl.: *eszek*, *fázak*, *aluszak*, *dógazak* stb., de hallhatók *-m* ragos alakok is.

A jelentő mód jelen idejében egyes iktelen ige-ek (amelyek nem *l*, *s*, *sz*, *z*-re végződnek) 2. személyű alanyra mutató ragja kettős alakú, vagy *-sz* vagy *-l* ragot vesznek fel. Így pl.:

tépsz~tépel, lácc~látal, kücc~küdel, hazucc~hazudal, túcc~túdal, bögsz~bögel stb. Ez az -sz rag mgh. előtt megnyúlik (v. ö. i. m. 384. §) pl. *banfássz, öntæssz, mandássz* stb.

Ugyanígy kettős alakja van a felszólító mód 2. személyű igealakoknak pl. *végy~vegyél, tégy~tegyél, haggy~haggyál, várj~várjál*.

Néhány iktelen igének a jelenidő egyesszám 3. személyében -n ragja van pl. *teszen, vagyan, hiszen, viszen, menyen* stb.

Több ikes ige van, mint a kny.-ben ezzel a három alakkal: *lépik, köpik, főrík*.

Néhány továbbképzett, valamint feltételes és felszólító módú ikes ige iktelen ragozása (v. ö. i. m. 399. §) pl. *fekühet, jácchat* stb., *alunna, hazudna* stb., *ugârjan, dógazzan* stb.

A kny.-itól eltérő alakú e vidék nyj.-ában a többes 3. személyű alanyra mutató -nak, -nek rag. Itt ugyanis e két alakon kívül abban az esetben, ha a szótőben ö (~ő) hang van, akkor -nök (~nœk) alakokat is hallunk (v. ö. i. m. 401. és 188. §). Így pl. *lœknœk (~lœknœk) dœfnœk~dœfnœk, œrœlnœk, betœrnœk* stb.

A *várd, kérd* típusú felszólító módú alakok -d személyragja (i. m. 409. §) kiesik, ha utána msh.-val kezdődő szó következik. Pl. *dabbe a fát, ragle a szekérről, vár meg őt, szakasz le a gúnyádat* stb.

8. AZ IDŐK ÉS MÓDOK KÉPZÉSE.

A királyhágóntúli nyj.-i terület gazdag igeidőiből (*ira, irt vala* stb.), csak néhány használatos e vidéken.

Hiányzik e vidék nyj.-ából és csak a székelységgel közvetlenül érintkező falukban van meg a praeteritumi *vára, kére* alak (i. m. 420. §)

Igen gyakori az összetett igealakok közül a jövő idejű *fag jüni-féle* alakok használata, amelynek azonban csak jövőidő jelentése van. Ilyen példák: *Meg fag hálni, mingyár él faguñk menni, kifagja vágni a repcsent*.

E jövő idejű igealaknak gyakori használata miatt úgy látszik, hogy e vidéken nem használatos a jelen idejű alaknak jövő időbeli funkciója. Tehát pl. az ilyen alakok helyett: *Méssz ma a pastára? Elküded a pénzt ma este?* ezt halljuk: *El fagsz ma a pastára menni? El fagad a pénzt œstœ küdeni?* És ugyan-

így: *Mikâr fagak júni, fagak egy liter fatagént hazni; Ki fog tisztálni az idő stb.*

A régmultat kifejező *várt vót, kért vót* alak általános használatú. Így pl. *Nekifagatt vót ű idejekarán. Mint fúrt mandatta vót. Nem láttad vót tizennyócba. Már akkâr elfutatt vót stb.*

Mint valamennyi magyar nyj.-ban (v. ö. i. m. 436. §), úgy itt is kiesett a felszólító alak *j~ŷ* módjele, de csak folytatólagos megnyilatkozásban, ha utána msh.-val kezdődő szó következett. Így pl. *Vêr meg ingemet, ha ada nyúlak. Mazag gyarsan (~mazagjál). Kêr ki magadnak egy részt. Kap fel eggyet tês is.*

A *-ts* alakú olyan felszólító módú igealakoknak, amelyeknek ragja előtt az *-it* képzőnek megrövidült mgh.-os alakja van (az azonszótagú msh. megnyúlásával) e vidék nyj.-ában *-ccs* alakjuk van pl. *taniccs, szakiccs, kericcs stb.*

Ugyanígy megnyúlt ez a rag abban az esetben, ha a szó hangsorából e nyj.-ban kiesett a *j* hang. Így pl. *nyúccs, gyúccs stb.*

Megnyúlt a rag, ha a szó hangsorából *l* hang esett ki pl. *tőccs, kőccs stb.*

A *t* végű igék jelentő mód jelenidő egyesszám 3. személyű igealakjai helyett mindig a felszólító módú igealakot használják (v. ö. Horger: A Magy. Igerag. Tört. 245—252. § és i. m. 445. §) pl. *ő tarcsa 'er hált', nyúccsa, halassza, leszakiccsa, hajcsa stb.*

A *csuklik, láccik* igék felszólító módjának alakja: *csuklaggyan láccaggyan.*

A *kell* feltételes módja *kéne* alakú.

III. MONDATTAN.

A névelő használata egyes esetekben eltér a kny.-i használatától:

a) Feltűnően gyakran elmarad a névelő olyan esetben, mikor a kny.-ban mindig kitesszük. Így pl. (mesekezdetben) *Eccer vót, hól nem vót, óperenciás tengeren is túl . . . Mikôr menyen bé, há láttya, hagy kanca le vagyan feküve. Lopki zsebibül a kócsot.*

b) Viszont a kny.-i használattól eltérően névelővel állanak mindig ezek az időhatározók: *a reggel, a tennap, a délbe, a tennapelőtt, a tavâj.*

Az oláh nyelv hatását látjuk abban, hogy a szenvedő szerkezet helyett e vidék (valamint a székely nyj.-ok is; v. ö. i. m. 452. §) a *jön* (~ *jű*) igéből és az illető ige határozó igenevéből álló szerkezetet használja (v. ö. az Igeképzés c. fejezetet). Így pl. *E mind haza jű hardva. Ez is ide jű vărva* stb.

Mint egész Erdélyben (i. m. 469. §) úgy itt is igen gyakori használatuak a *-va, -ve* képzős határozó igenevek intransitív igéken. Legtöbbsnyire állapothatározóul szoktak szolgálni. Pl. *El vótam utazva, le vótam feküve, fel van állva, nem vót lejüve, sakáig el vót menve, ki van dabva* stb.

A főnévi igenévi tárgy mellett a *szeret, kíván, restêl, szégyêl, próbál, un, utál* (főleg a verba sentiendi et dicendi-nél; i. m. 455. §) az állítmány tárgyas ragozása. Pl. *Nem szeretem at lenni. Nem kívánam feredni. Restelem ilyen munkát csálni. Megpróbálám at maradni* stb.

Tárgyas ragozásukat megtartják ezek az igék akkor is, ha a főnévi igenévi tárgy el is marad pl. *Má igazán restelem náluk, annyit vótam att.*

A főnévi igenév tárgya ragtalan, mint az egész magyar nyt.-en (v. ö. i. m. 463. §) Így pl. *Elmentem herekaszálni a mezőre. Vótál má halatlátni? Hónap fagak neki kollát csálni. Úrvacsaravenni vótak ángyóék a templamba.*

A többesszámú személyes névmás birtokos jelzőként felveszi a többesszám *-k* ragját (i. m. 462. §) pl. *a tük házatak, az ôk fôggyek*, de csak a *mü házunk*. Azonban a többesszám 1. személyben is hozzájárul ebben az alakban *mûk emberek* és akkor is, ha magára áll pl. *mûk azt má tuttuk előre*. De sohasem járul hozzá pl. *a mü házunk, a mü fôdünk* féle alakokhoz.

Határozatlan számnévjelző mellett is többesszámban áll az alany és néha az állítmány is pl. *æsszægyût mindenféle edényeket, haztak sak kenyereket, tôttek esmét egy nyihán napak.*

A *-t* helyhatározó ragnak gyakran időhatározói szerepe van (i. m. 468. §) e vidék nyj.-ában. Pl. *Sakat ültem az ôstæ nállatak; vártam vaj egy félórát; jó hêjt van; ûj hêjt.*

A főnévi igenévnek akkor van célhatározói szerepe, ha nincs ragos tárgya (pl. *elment búzaaratni*). Ha ragos tárgya van, akkor hogy kötőszós célhatározói mondatot találunk pl.: *Menyek, hagy egyek vaj egy kicsit.*

Ez a *hogy* kötőszó igen gyakran el is marad a célhatározó értelmű mellékmondatokban. Pl. *Jaj a lámpákat menyek óccsam le. Aj meg mutassak én neked valamit.*

A célhatározói és következményes mellékmondatokban az ige mindig a *hogy* kötőszó mellett áll s ha összetett ige, akkor a határozója vagy az igekötő elválík tőle s utána áll pl.: *Azér eszem, hogy lakjam jól. Menyen a kiráj, hogy nézze meg a lavat.*

A *mert* kötőszó nem mindig okhatározó mondatot vezet be, hanem néha magyarázó szerepe van pl.: *Hadd el me jüssz még hazzánk. Ne sirj fiam, me veszek neked piras csizsmát a régeni vásáran.*

Hogy-os mellékmondat áll a *kell, lehet, szabad* igék mellett a személyragozott főnévi igenév helyett pl.: *él kellett, hogy menyen; meg kellett, hogy csinájam; el kell, hogy aggyak egy zsák gabanát.*

Az ilyen szerkezetekből gyakran elmarad a *hogy* kötőszó pl.: *el kell menyek; el szabad vegyem; meg kell egyem.*

Az igekötő szórendénél érdekes megjegyezni, hogy mindig a *kell* ige van elől pl.: *kell vegyek tærcæbúzát; kell, hogy egyek valamit.*

A folyamatos beálló, vagy majdnem beálló cselekvést úgy fejezik ki, hogy az ige megelőzi határozóját s mind a kettő hangsúlyos pl.: *Menyek az útan bé s há látam, hogy ég a falu. Tóti a gabanát ki s há mind arany lett.*

Ugyanígy az előre helyezett ige a mondatban kifejezett cselekvésnek a kihangsúlyozását jelenti. Így pl.: *Esem összæ, ajan færatott vagyak. Hæltam meg, annyit kacagtam.*

Gyakran elmarad az igekötő, amikor a kny.-ben van pl.: *Úlhetek ére a padra? Új! Menyek fáér az érdöbe? Værj, egyem eccer ezt a kinyeret. Attad a lavaknak a sarjut?*

Általános alanyként, mint általában is, az *ember, a világ* vagy az ige felszólító módú 2. személyű alakja használatos pl.: *Jába rugaszkadik az ember, mégis suhunn semmi. Ilyet még nem látatt a világ, amióta vagyan. Kapârj kúrta, næked is lessz.*

IV. SZÓKÉSZLET.

1. TÁJSZAVAK.

acél 'a szövőszék leszorító fája'
águs 'a szekérnél a rúdszárny'
ágál 'henceg'
áj 'szoknyaalj'
ákác 'akác'
álomszűszék
állás 'pálinka'
anyatárs
ángyó 'testvérbátyja felesége'
annyirag
ánti (káromkodás pl.: *ántivilág!*)
apatárs
aprádonkint 'apránként'
árvaleves 'hústalan leves'
ârgana
órája *vagyan ájulásra* 'utolérte a szívbaja'
ászák '1) a pincébe tett gerenda, amire a káposztás hordót teszik'
           '2) állvány a pincében a gyümölcsnek'
asztani 'a fűrészfogait jobbra-balra düteni'
babramunka 'pepecselő munka'
babilevél 'babérlevél'
bábasszan
bábakergető 'tavaszi napsütésben hulló hó'
bá '1) bácsi 2) bár 3) legalább veti a babat 'zsörtölődve sokat beszél'
bagáncsak 'szövőszék alkatrésze, amire a fonalat felcsavarják'

bajára menyen
bakalódik 'veszekedik'
bánda 'zenekar'
baramvásár 'marhavásár'
barazdabillegető
bartafa 'odvasfa'
basztikuli (tréfás káromkodás)
béavatni (posztót) 'áztatni'
begyes
békasó 'kvarc'
bélpecsenye
bésuhancolni 'becsüszeni, besiklani valahová'
bibi 'baj'
bibis (gyermeknyelvben) 'fájós'
bingyó 'éretlen, fejletlen gyümölcs'
birtyóka 'fejlődésben visszamaradt szilva'
bizangat 'erősödik, ismétli állítását'
bizanszó 'eskü, becsületszó'
bódogtalan 'esetlen, ügyetlen'
bójgó 'örvény'
bójászni 'barangolni'
bolommányi (tréfásan) 'bolondozó, tréfáló'
buba 'baba'
bucsi 'boci és ált.-ban marha is (pl.: *bucsi nyél!*)'
bugyuta (tréfásan) 'léleszű, ügyefogyott'
bulándra 'ócska, kopott holmi, főleg ruha'
buszjók 'vénasszonyvirág (mésében)'

buta 'tompá, nem éles'
búvalbéllelt 'bánatos'
búzaaratni
büdeskævæsgyufa 'kénesgyufa'
büzül 'szagol' (pl.: *büzüld meg*)

cankózik 'csavarog'
cékla 'vörös répa'
cellengő 'lézengő, munkanélkül
járkáló'

cigánkadik 'ismételten kér'
cika 'hajtás, csira (káposztánál)'
condra 'daróc'
cüvek

elcsapja a hasát 'megártana a
túlsok jó'

cszászárszakáll 'árvácska'
csatakas 'sártól felcsapott'
kicsattan a szája (a csömörtől)
csattagó hideg
csatlás 'lajtorját összekötő fa (a
szekéرنél)'

csemáj 'miféle (lekicsinyelve)'
cserepesedik 'megrepedezik (pl.
a keze)'

csermál 'cserélget'
csics 'korsó ivó helye'
csicsszopó 'csecsemő'
csicsinka 'sisonka a jégen'
csihánzsák 'durva szövésű zsák-
vászon'

csikkan
csikarás 'görcs (hasban)'
csillampasztak 'csillogtak'
megcsináltat 'szemmel megver'
csipaköszörü (síró gyermek
gúnyneve)
csipicsóka (gyermekjáték)

csíri-csári 'szedett-vedett nép-
ség'

csækævéný 'növésben vissza-
maradt'

csonka 'partvédő föld, (vessző-
fonással)'

csonkahét 'ünnepelőtti hét
(nagyhét)'

csöræge (sülttészta féle)

csuga 'disznó' (gyermeknyelven)

csúrmaja 'búza közt levő kék-
színű mag'

csürelni 'fonalat felcsavarni a
szövőszéknel'

csutuka 'csutka'

dara 'jégeső'

délebed 'ebéd'

disznófősját

disznópája 'ól'

dangják a bagarak

döng 'hátbaütés'

dörgöl 'ken' (*dörgöld meg a
hátam*)

dufla 'nagyétkű' (*duflabelü*)

duruzsól 'disznó rőfögése és
ember nyöszörgő kérése'

duzmapócra ült 'haraagszik'

dugács 'dugás, amit a gyerme-
kek a vízben játszva csi-
nálnak'

ebéd 'reggeli'

ecceribe 'egyszerre, hirtelen'

éféletajt

égen 'igen'

az egészeknek 'mindnyájuknak'

egyenül 'egyenesezik (fa)'

ehel 'héhel'

egyebünn 'máshol'

egymásután 'gyorsan' [gyere
vissza egymásután! a más
szótag a hangsúlyos ebben
a jelentésben]

egyvégtibe

ekékóccsa 'váltószeg'

eláll 'kifárad' (testrész)

eljárni 'kijárni valamilyen dolgot'

ellábitt 'eloson, ellóg'

elszéled 'elcsavarog a marha'

emberem 'férjem'

engedelem 'bocsánat'

eresztőrúd 'osztóváta része'

fagyasszent 'tréfás neve a fá-
zós embernek'

fancsika 'dirib-darab' (fancsiká-
ba vágni pl.: papírt)

farkasszem 'mereven néző' (já-
ték)

fárta nye! 'tehenet oldalra ősz-
tökélő szó'

fató 'petroleum'

fecskefarku pillangó

fejérnép 'nő'

feláll az idő 'kiderül'

félvágásu szekér 'keskenyszekér'

fenyőalma 'toboz'

feredő

feszítő 'osztóváta rész'

fososszilva 'magvától nem váló
sárga szilva'

friskó 'csepűmellény'

fukari

furtanfurt 'folyvást'

fűkető 'főkötő (gyermeknekél
és asszonyoknál)'

fütyü 'fanyelű bicska'

gağyáscsürke 'csirkefaj, mely-
nek a lábán is tollazat van.
Tréfásan ember is, akinek
lóg a nadrágja v. haris-
nyája'

az egész gangya at vagyan
'arra gondol'

gargalica 'zsizsik, ormányos bo-
gár, mely a buzát kirágja'

genge 'gyenge'

gereben 'kender fészülő'

géra (keserű, mint a géra)

gubics (gubics az órodra!)

gyurakodik 'tolong, lökdösődik'

guvatt (te guvattszemű) 'duz-
zadt'

gyaka 'rakonca féle'

gyalagfuszújka 'törpebab'

gyavúlni 'gyógyulni'

gyértyavilág 'gyértyaláng'

hadakazni 'magakörül ütni'

hajadanfünt

hammas 'hamutartó edény'

hanyatán 'hanyatt'

harakáj

hasonúl 'hasonlít'

havas 'hegység'

hazakerekedni 'hazakerülni'

hazugó

hazunnan

házépíteni

héhel (~éhel~ehel) 'csepűge-
reblyélés'

hêj 'földbirtok' (szép hêj vót)

herekaszálni

hevitt

hiju 'padlás'

hírgó 'hasas cserépfazék'

hiripgamba 'gombafaj'
hirel 'híresztel'
hitetlen 'hihetetlen'
hóharmat 'dér'
hójpad 'horpad'

igen-igazán 'nagyon'
Istenhírel 'menjen ahová akar'
Istenitilet 'vihar'
isztike 'sártakarító az ekénél'
itiletidő 'vihar'
jegyessedni 'eljegyezni' (el vót
jegyessedve)

kabala '1) lusta, nagy ember
 2) farúd. amin az eke csúszik'

kajla 'leálló fül v. sapka, szarv
 jelzője'

kajtár 'nyalánk'

kajtat 'valami után jár, keres'
 (főleg étel után)

kakasmandikó (tavaszi virágfaj)

kakasüllő 'padláson a geren-
 dázat'

kákobityikó 'nád dorongalakú
 gyümölcse'

kalaktar 'adószedő'

kaláka 'közösen végzett mun-
 ka, fonás stb.'

kalantas 'féleszű, hóbortos'

kampana 'mérleg'

kantár 'edényhordó'

kaptató 'hegyoldal'

karicsál 'tojó tyúk kiabálása'

karmánydecka (ekealkatrész)

karmányeke (ekefaj)

kaszáskinyér 'nagy darab ke-
 nyér'

katípila 'minden iránt érdeklődő'
katlan 'rézüst alja, amiben a
 tűz van'

kékkő 'rézgálic'

kertásni

késéjfa

két rend ember 'nagy, hatal-
 mas ember'

két versen 'kétszer'

kevert 'csirkék eledele'

kilis 'kelés'

kóber 'szekérfedél'

körgő 'köldök'

kóricál 'csavarog'

korosodni 'nőni, vénülni'

kösség

kötélfanni

koetözövászon 'a szövés kezdé-
 sénél használt vászon'

kucsma 'báránybőrsüveg'

kúduláb 'a fánktésztaból ké-
 szített fonott kalács'

kuszkuria 'rossz kaliba v. ház'

küsdeg 'kicsiny'

kutyakalangya 'rendetlenség'

kutyaté (növényféle)

lábító (szövésszék rész, amin a
 lábbal tapo-nak)

lábrakap 'meggyógyul'

lám pás

landaris (táncféle) (*Ne járd a
 landarist* 'ne ugrálj, ne járd
 a bolondodat')

lantórna 'hólyagpapír'

lapótya 'kenyérsütéskorkenyér-
 téstáblából sült kenyer'

légéj 'viztartó faedény'

lélekismeret

lepcsesszájú 'nyálasszájú, sokat beszélő'
 leszakadni 'leégni' (Leszakatt már egy tűz)
 levarizsálni 'lekaparni a szemet'
 lőszekér
 lötyenfitty (tréfás megszólítás)
 lupujhinta 'körhinta'

macskaméz 'fa mézgája'
 madárhúsu 'sovány'
 magánakvaló 'önző'
 malazsa 'majsola'
 máma 'ma'
 mánus 'óramutató'
 mart 'part'
 maszkatál 'keresgél, babrál'
 matat " " "
 matrásál " " "
 megfajlódni 'megfulladni'
 megszerezni 'megpótolni' (pl.: tejet ráadással)
 merekje 'szénatörmelék'
 merőt 'folyton'
 merő víz (vagy egyéb) 'csupa víz'
 miesnap 'hétköznapi'
 migre 'míg'
 mincsább 'inkább' (mintsem × inkább)
 mindétig
 mis-más 'kevert, értéktelen'
 moslék 'szeszgyártásnál visszamaradt állateledel'
 mozsika 'hegedű'
 muhar 'vad fűfaj a tarlón'
 mürva 1) 'cseh' (cseh telepések neve) 2) 'szénatörmelék'
 tiszta muszáj 'kénytelen'

nagyút 'országút'
 nagyüdő 'vihar'
 nagyverő 'nagykalapács'
 négyelő 'négyes marha v. lófogat'
 nehéz ember 'akivel nehezen lehet vásárt csinálni'
 nyomdék 'ösvény'
 nyúlaláta 'vadásaláta'

óló 'kecskefia'
 örda 'édes júhtúró'
 ószer 'zsibvásár'
 ölöm magam 'nagyon dolgozom'
 őeræg
 őeræzni
 öste (~ östæ)

pacál (megpacál) 'megjárja, meglakol'
 pacskandéroz 'szidalmaz'
 palánt 'kerítés'
 palánta 'elültetni való fiatal nővény'
 pancsól 'vízben játszik, kotyvaszt'
 pánkó 'fánk'
 panusa 'kukorica burka, amit szalmazsákba szoktak tenni'
 papusa 'köteg' (dohány v. egyéb)
 parázsa 'parázs'
 pargalló 'fazék'
 pallag 'parlag'
 pászent 'találó, kényelmes' (ruha v. egyéb)
 pászma '10 ige a szövőszéken' (fonalegység)
 patingsziju 'ekét összekötő szíj'
 patkanca 'magtalan virág'

patkántúrás 'vakondtúrás'
pêrgél 'pörköl (főleg kávé)'
pírkál 'firkál'
plajbász
pócegér 'patkány'
pózna 'baj (Ne csinálj póznát!)'
poronyó 'porhanyó'
pujkatajás 'szeplő'
púpasrátatta
putragáj 'rothadt, torha fa'
prémunda 'fizetés, bér'
primung " "
prünnyegés 'disznósírás'

ragadáj ember 'túl barátságos'
rázatt 'szalmával kevert széna'
rekkenőség 'hőség'
réz 'vasaló'
rókanca '(népetim.) rakonca'

salló 'sarló'
savanyó
semereg 'sömör, kiütés'
semmivégre 'semmiképpen, sem-
 miáron'
sífitel 'csúszkál, fesszeng a széken'
sikottyú 'szövőszék csigája'
silibizál
símêj (szekéralkatrész)
sobafőtt 'leveshús'
sórkolat 'sarkalat' (kenyér)
strázsavas 'talabor'
sváb 'réce'
szaggatni 'nagybetegnek ha-
 rangozni'
szakája (keréknél) 'belső fele a
 falnak'
szakállszárittó 'ház előtti pad'

szakasztalt ajanyak 'éppen olya-
 nok'
szározbetegség 'tuberculosis'
szemszűrásból 'tessék-lássék,
 kényszerből'
szénacsálás
szénagyüteni
szerecsia 'nyomorúság'
sziju
szikra 'kicsiny' (Nem haran-
 gasztak egy szikrát se)
szilimán 'vékony, sovány'
szivar 'cigaretta'
szomorujelentés 'gyászjelentés'
szpúrkát 'tisztátlan edény'
szullánk 'fullánk'
született neve 'vezeték neve'
szúszék 'hombár'
álomszúszék
szüvelni 'szívlelni, szeretni'
tag 'birtok'
tajdag 'ügyetlen, esetlen'
tájkól 'tákol'
ták 'bocskorfolt'
takârni 'szénát forgatni'
takampóc (gúnyos megszólítás)
taknyalódik 'babrál, látszat nél-
 kül dolgozik'
talló 'tarló'
tángámángá 'esetlen'
tángyéralma 'nagy almafaj'
tángyérkarika 'tengely végén
 levő széles karika'
tapatni
tégláz 'vasal'
tekenyő
tekereg 'csavarog'
tennap

tekerőlevél 'szövőszék alkatrész,
amin felcsavarják a fonalat
a szövésnél'

tempózik 'kényeskedik, telteti
magát'

tér 'fér' (*Itt nem tér el*)

terü 'teher'

té-tó 'tejtó (mesében)'

telundrák (ol. jöv. szó > *tât
un drac*) 'mindegy, egy
kutya'

tiszta muszáj 'kénytelen'

tityi-mityi 'ügyetlen, pizsmogó'

tókálni (két fát vernek össze a
harangozás pótlása a nagy-
péntektől husvétig)

tollu 'toll'

tonka 'tompá (főleg orr)'

tórzsa 'csutka'

tærcæbúzakupálni

tüszêj 'bőröv'

uccakati 'csavargó'

üremrózsa 'krizantém'

vágás 'óhaj'

hidegvágó '(mesterségműszó)
vasvágó'

vaj igen 'de igen'

vaj-vaj 'vagy-vagy'

varasbéka 'kis csitri gúnyneve'

vastagétel 'főzelék'

vastagódal (disznórésze)

vaszkalódik

veresszöllő 'ribizke'

vérszipó 'pióca'

vet 'dob (*vezd ide!*)'

vetüllő (osztóváta rész)

zabala 'szájszeglet sömörse-
rű betegsége'

zakata 'zaj'

2. OLÁH JÖVEVÉNYSZAVAK.

Amint már előbb említettem, a román jövevényszavakat két csoportra oszthatjuk. Az első csoportba tartozók a hosszú együttélés alatt szivárogtak be a magyarul beszélők nyelvébe, tehát mély gyökerük van már a nyelvben. A második csoportba azokat sorolhatjuk, amelyek az imperiumváltozás óta terjedtek el részint hivatalos úton, részint az oláh iskolák hatása folytán. Ez utóbbi csoportot nem tartom szükségesnek részletesebben tárgyalni, mivel ezek még csak egy nemzedék szókincsében vannak meg és ott is csak rövid idő óta, tehát még nem általánosak. Ilyenek pl.: *primár* 'bíró', *nótár* 'jegyző', *koncséd* 'szabadság' (katonánál), *percseptor* 'adótsízt'.

Régibb keletű román jövevényszavak e vidék nyj.-ában, amelyek általánosan használatosak pl.: *csemáj* 'miféle' (lekicsinylőleg emberre), *dürmol* 'alszik', *frikát vett* 'megijedt', *grányica* 'határ', *katrinca* 'kötényszerű ruha', *kírpál* 'tákol', *kalamájka*,

kacsula 'sapka', *lungúj* 'hosszú ember', *karcsitúra* 'korcs', *landina* 'szénacsűr', *máj* 'még', *mióra*: *miórka* 'bárány nőténye', *nyekezsál* 'unszol', *nyám* 'rokon', *pomána* 'ingyen', *pápeláptye* 'csak beszélj hiába', *plop* 'jegenye', *putyera* 'bátorság, erő', *povegyál* 'szószátyároskodik', *szerecsia* 'hitvány', *túrma* 'juhnyáj', *letáccsal* 'elhallgattat', *uzsukálni* 'ismételten kérni', *ungyica* 'halászhóhorog', *vankuj* 'alattomos' (rendesen az oláh szó jelzője pl.: *vankúj oláh*), *zsukátya* 'oláh tánc, tréfásan általában tánc'.

3. HIÁNYZÓ SZAVAK.

Van néhány a köznyelvben általános használatú szó, mely e vidék nyj.-ából hiányzik. Ilyenek: *amaz*, *emez*, *amott*, *emitt* helyett *az*, *ez*, *ott*, *itt* névmások. *Cigaretta* csak igen ritkán hallható (*cigaretta* alakban) helyette *szivar* (a szivar meg *bőrszivar*); *ceruza* helyett *plajbász*, *gúnyol* h. *csúfól*, *halkan* h. *lassan*, *homok* h. *füveny*, *egykori* h. *ecceri*, *ifjú* h. mindig csak *fiatal*, *legén*, *lián*; *kukorica* igen ritka, helyette *tææbúza*, *lelni* h. *találni*, *önző* h. *magánakvaló*, *rövid* h. *kúrta* (vszleg szász hatásra.) *szárnyas* (állat) h. *majarság*, *örökség* h. *juss*, *vendéglő* h. *fagadó*, *ól* h. *pájta*.

4. GÚNYNEVEK.

Szükségesnek látom még felhozni, hogy egy közeli faluban, Gernyeszegeen egész sereg gúnynevet jegyeztem fel. Majdnem minden embernek meg van a gúnyneve, amelyet mindenki ismer és használ. Ezek a gúnynevek még hivatalosan is polgárjogot nyertek néha, mert olyan esetben, amikor ugyanazt a nevet többen viselik, (*Nagy*, *Kis* stb) olyankor még a hivatalos iratokon is feltüntetik mintegy előnévként. Ezek a gúnynevek sokszor annyira elterjedtek a törvényes nevek rovására, hogy ezek teljesen feledésbe mennek és még a rokonok sem tudják, hogy milyen nevet is visel tulajdonképpen egyik-másik hivatalosan.

Ezek a gúnynevek, ha egyáltalában megfejezhetők, testi vagy lelki fogyatékosagra, idegen eredetre, valakihez való hasonlatosságra stb. vonatkoznak.

A következő gúnyneveket jegyeztem fel:

Kicsi Jóska: Valamilyen elődje lehetett kis növésű, mert ő rendesen megtermett ember. *Róka*: Az egész Szabó család hasz-

nálatos neve, mely a Szabó nevet teljesen kiszorította. Így a család tagjait is *Róka Gyuri*, *Róka Mihály*, *Róka Zsuzsikának* hívják. *Bányai*. Igen kövér ember, aki nevét azért kapta, mert olyan kövér, mint egy bizonyos Bányai nevű marosvásárhelyi mészáros. *Győrfi Mózsai*. Hivatalos neve Berekméri András, aki gúnynevét azért kapta, mert hasonlít egy Győrfi Mózsai nevű egykori rablóhoz, aki e vidéken garázdálkodott. *Bihaj*. Török Péternek a gúnyneve, aki kis korában állítólag nagyon kövér és erős volt. *Hajós*, Deák János fogadott apja a Maroson átvezető komp kezelője volt és mostohafia is ezt a nevet kapta. *Szarka Julia* a neve Szotyori Julának e madárhoz hasonló tulajdonsága miatt. Tőle örökölték a gyermekei is a Szarka nevet, így: kicsi *Szarka Julia* (ifj.) *Szarka Péter*, tehát nem a férje nevét örökölték. Férjét ellenben nem Szarkának hívják, hanem ismeretlen okokból *Szimák Gyurkának*. *Szaporá*-nak ismeri az egész falu Vajna Mihályt, mert santa és nagyon szaporán lépeget. *Gyermekek* hívják ma is a 40 éves Vajna Györgyöt, akin ez a név kiskora óta maradt rajta, lévén a legkisebb a családban. *Csórészáju* a neve egy igen ritka bajuszú embernek. Érdekes azonban, hogy neki már újabb neve is van. Ismeretlen okok miatt újabban *Ac*-nak hívják. *Bata*-nak hívják Bálint Ferencet kis tömzsi alakja miatt. (román: *botă* (> m *bota*) = nyj. *bata*). *Pirikáció*. Nyelvbotláson alapul. Az illető ugyanis a prédikáció szót így ejtette ki.

Más gúnynevek, amelyeknek eredetét már a beszélők nem tudják, a következők: *Zata*, *Muszáj*, *Makó*, *Csacsó*, *Mányi* (Mária becéző alakja), férje: *Szabó Mányi*, gyerekek: *Mányi Mihály*, *Mányi Anna*, *Kruci*, *Vakkovács*, *Tirrá*, *Kalamájka*, *blatykó*, *Kakádi*, *Jócsi*, *Pamut*, *Városi*, *Lidi*, *Jáni*, *Sugó*, *Kecskés*, *Marti*, *Magyar*, *Bukur*, *Szizsi*, *Behel*, *Sirigéne* (= *sirige* = *seregély*), *Szákrá*, *Kipó*, *Pálalá*, *Biga*, *Tör*, *Acskó*, *Kossuth*, *Ferkőjancsi*, *Hanci*, *Csajda*, *Koriga*, *Pecc*, *Cilika*, *Plébán*, *Poszka*, *Ricsó*, *Duhát*, *Józsi*, *Bancsis*, *Meleg*, *Derda*, *Marcijancsi*, *Hunyari*, *Kakaser*, *Szafta*, *Bujda*, *Bedő*, *Paszarújka*, *Butyi*, *Pundri*, *Kokoj*, *Morokádé*, *Eleven*, *Csizi*, *Laskás*, *Kukukk*, *Borzas*, *Csuka*, *Bibis*, *Klender*, *Plúto*, *Kurcsi*, *Sunyibagaj*, *Szekély*, *Patkán*, *Csinos*, *Csendes*, *Csantvájsz*, *Pista*, *Lapsi*, *Ki*, *Lolo*, *Beher*, *Csizi*, *Böfi*, *Csősz*, *Labec*, *Laskás*, *Döndis*, *Lovász*, *Goldstein* (román), *Bácsi*, *Manó*.

V. NYELVJÁRÁSI SZÖVEGEK.

a) GYERMEKJÁTÉK VERSIKÉJE:

Keringő bába	Ajtó, ablak nyitva van
Bújj a kamarába	Béjőhet akárki
Szedd fel a szilvát	És én nagyat tappanak
Dobd el a magját	Béjön Erzsi néni
Sepreges, masagass	Ennye Erzsi néni
S tiéd lesz az aranyas.	Maga csúnya néni
	Éjjel-nappal hódvilágan
	Almát akar lapni.

b) ABAFÁJI NÉPMESE.

Elmondta: † KERESZTÚRI JÁNOS favágó.

Eccer vót hól nem vót, operenciás tengeren is túl, ahal a tetüt és bólhát rézpatkóval verték sújba, pácba, nehagy megbatarkázzék, még azan is túl, hól a kúrta farku disznó még most is túr, csakugyan vót egy kiráj, annak vót egy fija, de már akkara vót, hogy már házasulni való vót. És ő má ment más faluba, mer az ő falujába nem vót kirájleán. S az apja indította, hagy mennyen és keressen magának ahól talál. És elment egy másik faluba, a fekete kirájhaz. Es megkérte a kiráj lányát és ada is atták. És megvót az eljeddzés s a fiú elment haza. Mikor ment vissza még eccer a kirájliányhaz látogatóba, a kirájliánnak ippeg nevenapja vót akkar. És ő amint ment a mezőn, nézett szertesét, hogy hól találna egy szép rózsát, hagy vigye el a menyasszonyának. És egy nagy bartafa mellett vót egy szép tövis rózsafa és ő adament, hagy szakiccsan le egy rózsát. S amikor leszakította a rózsát, a fából megnyílt egy ajtó és annan kijött egy vén baszarkánné és ötöt æsszæszitta, hagy mér szakította le a rózsát. Azt manta neki a baszarkánné, hagy mast mit csinájak veled? Azt manta neki a vénasszan, van 99 karó, 99 fej rajta, tiéd lessz a századik. Ő aszt manta, akármit adak, csak életemet meghaggya. Ere a baszarkánné azt manta neki, hagy meghagyam az életedet, ha nekem adad ami a legkedvesebb lessz a házadnál. S a királyfiju megígírte, hagy ada aggya ani a legkedvesebb lessz a házánál. Na jól van, hát ezzel elment a királyfiju a menyasszonyához s fenntartatták a nevenapját. És

azzal a királyfiju elment az apja házához. Mikor mégeccer elment a menyasszonyához, há a baszarkánné megint az útjába állatt s aszt kérdezte tőlle, hogy neki aggya-e amit ígért és ő azt manta, hogy neki aggya s ére a baszarkánné azt manta, hogy két év múlva elmegyek utánna. És 2 évre született neki egy kicsi fija és nagyba fâjt a keresztele. Mikar a legiabban mullattak, egyszêre csak bêsötétedett és nagy fargó szél jött és jött 9 kicsi œrdœg, a falan mentek át, bé a szabába. A kicsi fiju le vôt téve az asztalra, ada ment az œrdœgœk királya a kirâjfijuhaz és azt manta neki, hogy eljûttek az után amit ígért a baszarkánnénak. És a kirâj azt kérdeszte az œrdœgœk kirâjától, hogy hát mi után kûtte a baszarkánné. És az œrdœgœk kirâja manta neki, hogy ami a legkedvesebb az ő házánál, azt aggya ada. Ere aszt felelte a kirâj, hogy az ő házánál a legkedvesebb a gyermek, de azt nem aggya ada senkinek, inkább œsszœvâg mindenkit, aki a házban van. Mast nagyat csattant és mindenki megmerevedett és ére elvitték az œrdœgœk a kicsi kirâjfijut, azután kivilâgasadatt, nagy bánatba erett az egész ház és elmentek a vendégek a háztól. A kirâjné nagy beteg lett, ajan hogy majdnem meg is hôt. S az œrœg kirâjnak vôt egy pakulârja és az meghallatta, hogy mi tœrtint bent a kastéjba. Há egy éccaka elment hazzâ az œrdœg, akart lapni bárânt és a pakulâr megfagta az œrdœgœt és ada kœtœtte a fâhaz és bele akarta vâgni a fejszét: ére azt manta neki az œrdœg, hogy haggya meg neki az életit, az: âd neki amit kívân s a pakulâr aszt monta, hogy ő csak aszt manta, hogy ő csak azt kívânja, hogy az ő gazdâjának az unakâját vigyék vissza. Az œrdœg aszt felelte a pakulârnak, hogy ő megmangya, hogy hól vagyan a kicsi fijú, ő hazavinni nem tuggya, de segiccségire tud állani. Adatt neki egy kicsi trambitât és azzal az œrdœgœt eleresztette haza. És ő elment és fagadatt egy fijut a jahak mellé, ő elment szerencsét próbâlni. Amint ment az úton, találkazatt egy œrdœggel. Az œrdœg megmanta neki, hogy hogy csinâja, hogy a fijút megszabadiccsa s adatt neki egy ajan vesszœt, amelyikkel rá üt a Marasra s arszâgût lessz a vízen keresztûl. És ő elment ahaz a bartafâhaz, ahól lakatt ez a vén baszarkánné és belévâgatt a fába és kijûtt annan a baszarkánné segítséget híni. A pakulâr beléfûtt a trambitâba, amit adatt neki az œrdœg s ada ment 7 tûndér és a még

a baszarkánné ada járt, hogy a harangat megűsse, hogy az ærdæ-
göket adajelencse magához, addig a 7 tündér a gyereket kilap-
ták. S ezzel ők elmentek. A pakulár átvezette őket a vizen, rá-
űtett s lett arszágút a vizen. Mikor a tündérek kikerkeztek a partra,
akkor a 9 kicsi ærdæg már a víz kœzæpibe vótak. A pakulár
ráűtett az útra s megint fojó víz lett. A 9 kicsi ærdæg beléhót
a vízbe és a tündérek pedig a gyermeket elvitték egész a kastéjig
s att' ada atták a pakulárnak. A pakulár bévitte, a fíjatal kiráj
æræmibe ajan beteg lett, hogy árvast kellett neki hazni. Az æræg
kiráj pedig a pakulárnak atta fele kirájságát és a legkissebbik
liányát feleségül atta hazzája. Csaptak nagy lakadalmat, hogy még
mast is mullatnak, ha meg nem hótak.

IRODALOM.

- Balassa József:** A magyar nyelvjárások. Bpest, 1891. 70—71. l.
 " " Egy különös ő hang a magyarban. Nyr. XIV. 553.
 " " Az æ betű és hangja. Nyr. XXIII, 182.
Horger Antal: Nyelvjárási jegyzetek. Nyr. XXXII.
 " " A magyar nyelvjárások. Bpest, 1934.
Kalmár Elek: A szolnok-dobokai tájszólás jellemzőbb sajátosságai.
 Nyr. XVII, 314.
Kolumbán Samu: A lozsádi nyj. Nyr. XXII, 405.
 " " A æ betű és hangja. Nyr. XXIII, 221.
Lázár István: Az alsófehérmegyei népnyelv. Nyr. XXV, 346.
Pálfi Márton: A-zó nyj.-aink történetéhez, MNy. IV, 332.
B. Takács Lajos: Három mondattani sajátosság a désiek nyelvé-
 ből. MNy. VI, 217.
Viski Károly: A tordai nyelvjárás. Ny. F. 32.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap:
Általános jellemzés	3
Hangtan	
A) Magánhangzók	
1. Nyíltabbá válás	6
2. Zártabbá válás	8
3. Labializáció	10
4. Kiesés	10
5. Hasonulás és elhasonulás	11
6. Nyúlás	12
7. Rövidülés	13
B) Mászhangzók	
1. Kiesés	13
2. Nyúlás	15
3. Rövidülés	15
4. Hasonulás és elhasonulás	16
5. Palatalizáció	16
6. Fejlődés	17
7. Zöngésülés és zöngétlenülés	17
8. Hangcsere	17
II Alaktan	
1. Szótő változásai	18
2. Névszóképzés	19
3. Határozóragok	19
4. Birtokos személyragok	21
5. Névmások	21
6. Igeképzés	22
7. Alanyi és tárgyi személyragok	22
8. Az idők és módok képzése	23
III. Mondattan	24
IV. Szókészlet	
1. Tájszavak	27
2. Oláh jövevényszavak	33
3. Hiányzó szavak	34
4. Gúnynevek	34
V. Nyelvjárási szövegek	36
Irodalom	38

ÉLETRAJZ.

Szászrégenben (Marostorda-megyében) születtem 1906 július 12.-én. Középiskoláimat részint a szászrégeni németnyelvű ág. ev. iskolában, részint a marosvásárhelyi ref. kollégiumban végeztem. Tanulmányaim folytatásában akadályozva, kénytelen voltam szűkebb hazámat elhagyni és egyetemi tanulmányaimat a szegedi m. kir. Ferencz József Tud. Egyetemen folytattam, ahol 1935 év áprilisában középiskolai tanári oklevelet szereztem. Egyetemi tanulmányaim folyamán, 1934-ben „Abafája nyelvjárása” c. tanulmányommal egyetemi pályadíjat nyertem.

Végül hálás köszönetet mondok Dr. Horger Antal egyet. nyilv. rendes tanár úr Önméltóságának tanulmányaim alatt irántam tanusított megértő jóindulatáért és atyai támogatásáért, valamint azért, hogy a nyelvjárások iránti szeretetet tanítványainak lelkébe ültette.

ÉRTELEMZAVARÓ SAJTÓHIBÁK:

1. A 8. lapon alulról a 3. sorban: a) *é* > (*i* > *i*) helyett a) *é* > *i* (> *i*).
2. A 9. lapon felülről a 3. sorban: *Gernyszezen* helyett *Gernyeszezen*.
3. A 11. lapon alulról a 9. sorban: *cigeretta* helyett *cigaretta*.
4. A 15. lapon felülről a 8. sorban: *br* helyett *lr*.
5. A 16. lapon felülről a 18. sorban: *msh.-val* helyett *mgh.-val*.
6. A 18. lapon alulról a 3. sorban: *jelenlegi* helyett *jelenidejű*.
7. A 28. lapon: *császárszakáll* helyett *császárszakáll*.
8. A 28. lapon: *az egészeknek* helyett *az egészeknek*.
9. A 30. lapon *lapótya* címszó alatt: *kenyértésztából süített kenyér* helyett *kenyértésztából süített vastagpalacsinta*.
10. A 32. lapon: *szakállszárittó* helyett *szakállszárított*.

A kiadásért a szerző felel.

Nyomatott: Spitzer Aladár könyvnyomdájában, Bpest, VII.. Murányi-u. 42

